

Vidensnotat:

Fondsdanmark

INDHOLD

Fonde og fondslignende foreninger	1
Fondes bidrag til samfundet	1
Filantropiske arbejdsmetoder	2
Hvor mange fonde og fondslignende foreninger?	3
Hvad er en fond?	3
Fonde og Skat	4
Governance og god fondsledelse	5

FONDE OG FONDSLIGNENDE FORENINGER

I dette faktaark fokuserer vi på de private selvejende fonde og fondslignende foreninger, der uddeler penge til almennyttige formål. Betegnelsen "private selvejende fonde" dækker over fonde, der er etableret med private midler i modsætning til f.eks. offentlige fonde, der finansieres af det offentlige (bl.a. Innovationsfonden). For at lette læsningen har vi i det følgende brugt den kortere betegnelse "fonde" frem for "private selvejende fonde". De fondslignende foreninger arbejder filantropisk ligesom fondene, men er formelt set foreninger. Læs mere om de forskellige fondstyper side 4.

FONDES BIDRAG TIL SAMFUNDET

I Danmark har erhvervsdrivende fonde større betydning for erhvervslivet end i noget andet land, og i forhold til Danmarks størrelse har vi et stort antal fonde, der samlet uddeler store beløb til almennyttige formål.

Hvis en teatertrup vil opsætte en Holberg-komedie i Vejle, eller et lokalmuseum i Holbæk skal restaureres, sker det ofte med støtte fra fonde og fondslignende foreninger. Eller når der skal bygges en ny børnefløj til Rigshospitalet eller et musikhus i Aalborg.

Fonde og fondslignende foreninger er også klar med støtte og midler, hvis fællesskaberne blandt unge skal styrkes, hvis der skal forskes i hudsygdomme, diabetes og robotteknologi, eller hvis løgfrøen ved Sevel Skovby har brug for nye vandhuller. I 2018 bevilgede fondene og de fondslignende foreninger på den måde i alt ca. 17 mia. kr.

Fondenens almennyttige bevillinger skal ses sammen med det samfundsbidrag, der kommer fra de erhvervsdrivende fondes og de fondslignende foreningers virksomheder, bl.a. i form af skattebetalinger. De 100 største fondsejede danske

**Holberg-
komedier,
løgfrøer og
robotteknologi**

**Bevillinger
på 17 mia. kr.**

virksomheder omsætter således samlet for omkring 700 milliarder kr. om året og har omkring 140.000 ansatte i Danmark.¹

Kort sagt er fonde og fondslignende foreninger engageret i en lang række aktiviteter, projekter og initiativer. Og de har ofte mulighed for at gå ind i ting, hvor andre må sige nej. Blandt fordi fondenes og foreningernes vedtægtsbestemte formål ofte giver dem et langsigtet perspektiv på deres aktiviteter, og derved også større mulighed for at støtte nye og spændende ideer, som ellers kan være svære at realisere.

Fonde og erhvervslivet

Det fremhæves ofte, at fondsejede virksomheder kan handle mere langsigtet end andre former for virksomheder, fordi erhvervsdrivende fonde typisk ikke arbejder for et kortsigtet overskud, men er sat i verden for at eje og drive en virksomhed i meget lang tid (i princippet for evigt). Det giver plads til, at virksomheden kan gøre ting, som måske ikke giver værdiskabelse i dag, men som til gengæld rusten den til de næste mange år.

Erhvervsdrivende fonde har desuden ofte skrevet ind i deres vedtægter, at deres virksomhed skal have hovedsæde i Danmark. Fondsejerskabet kan derved være med til at sikre, at virksomheder beholder deres hovedkontor i Danmark.

Fonde og filantropi

Almennyttige bevillinger fra fonde og fondslignende foreninger er vokset markant det seneste årti. Ingen andre steder i samfundet er der så mange midler, som ikke er bundet op på finanslov eller kommunale budgetter, og som skal komme almenvellet til gode.

Af de ca. 17 mia. kr., der blev uddelt i 2018, gik størstedelen til henholdsvis videnskabelige, kulturelle og sociale formål. Særligt bevillingerne til videnskabelige formål er vokset de seneste år og var i 2018 på ca. 8,1 mia. kr. Kulturelle formål fik ca. 1,8 mia. kr. og det sociale område ca. 1,4 mia. kr.

I 2018 blev der i alt givet 79.655 bevillinger til store og små projekter over hele landet. Ifølge Danmarks Statistik stod 4.885 fonde og fondslignende foreninger bag bevillingerne, hvilket er 256 flere end i 2017. Det skifter hvert år, hvor mange fonde og fondslignende foreninger der uddeler almennyttigt. Det har forskellige årsager, bl.a. at mange fonde er ganske små, og at de frem for at uddele meget små beløb hvert år kan vælge at pulje sammen til større bevillinger, som de kun uddeler nogle år.

FILANTROPISKE ARBEJDSMETODER

Fonde og fondslignende foreninger arbejder filantropisk på forskellige måder. Der har de seneste 10-15 år været en udvikling henimod, at de ønsker at spille en mere aktiv samfundsrolle med strategisk arbejdende organisationer, et større fokus på samarbejder

¹ Kilde: The Danish Industrial Foundations, Steen Thomsen, 2017

med omverdenen og en mere proaktiv kommunikation om, hvad deres almennyttige midler går til og hvorfor. Men der er store forskelle på, i hvor høj grad og hvordan de vælger de nye arbejdsmetoder til. Nogle vælger helt at fjerne ansøgningsknappen fra hjemmesiden og opsøger hellere selv proaktivt projekter inden for nøje definerede områder, mens andre kombinerer en mere klassisk ansøgningsbaseret uddelingspraksis med egne strategiske indsatser. Og endelig vælger nogle fonde at holde fast i og prioritere den rene ansøgningsbaserede støtte.

HVOR MANGE FONDE OG FONDSLIGNENDE FORENINGER?

Ifølge Danmarks Statistik var der i 2018 i alt 9.945 fonde og fondslignende foreninger i Danmark. I det tal er fraregnet de statslige og kommunale fonde samt investeringsfonde. Ud af de 9.945 var der:

9.945 fonde og
fondslignende
foreninger

- 1.365 erhvervsdrivende fonde
- Ca. 8.530 almene fonde^{2 3}
- Ca. 50 fondslignende foreninger

HVAD ER EN FOND?

Ifølge Den Danske Ordbog er en fond en "selvejende institution der administrerer en kapital som er doneret, afsat eller opsparet til uddeling til bestemte, typisk velgørende formål eller til driften af en erhvervsvirksomhed".

Typologi over fondene

Herunder er en kort beskrivelse af nogle af de vigtigste typer af fonde og fondslignende foreninger. Overblikket er ikke fuldstændigt, og der er nuancer, som af pladshensyn ikke er taget med. Men det giver en fornemmelse af variationen i fondslandskabet.

Erhvervsdrivende fonde: En erhvervsdrivende fond er en fond⁴, der ejer såkaldt bestemmende andel⁵ af en erhvervsvirksomhed eller driver egen virksomhed. Af fondens vedtægt fremgår det typisk, hvilken eller hvilke virksomheder, fonden skal eje, ligesom det fremgår af vedtægten, om fonden også har almennyttige formål. I 2018 uddelte 652 af de 1.365 erhvervsdrivende fonde ud til almennyttige formål. Eksempler på erhvervsdrivende fonde, der uddeler almennyttigt, er Carlsbergfondet og Novo

² Der er ingen oversigt over, hvor mange af de ca. 8.530 almene fonde der har et almennyttigt formål skrevet ind i deres vedtægter. Hos SKAT kan man se, hvilke fonde, der har fået fradrag for almennyttige udbetalinger det pågældende år, men ikke alle almennyttige fonde foretager almennyttige udbetalinger hvert år. I perioden 1983 til 1991 eksisterede der et fondsregister over alle fonde. Det blev dog nedlagt som et led i en afbureaukratisering af det offentliges krav til virksomheders dokumentation.

³ Danmarks Statistik trækker bl.a. informationer fra Det Centrale Virksomhedsregister (CVR-registret). I CVR-registret er der i enkelte tilfælde registreret fonde, der ikke længere eksisterer, hvilket betyder, at Danmarks Statistiks statistik ikke kan være 100 % præcis, når det gælder antallet af almene fonde.

⁴ En stor del af de erhvervsdrivende fonde er såkaldt "operative fonde". Det vil sige, at de arbejder almennyttigt, men ikke foretager uddelinger, f.eks. som private herberger eller kulturhuse. Deres overskud går i stedet til drift og udvikling af det arbejde, som fonden udfører.

⁵ Betegnelsen "bestemmende andel" dækker over, at fonden skal eje en andel, der giver bestemmende indflydelse på virksomheden. Det vil f.eks. sige over 50 % af aktierne. Eller hvis der er tale om A- og B-aktier, en andel, som svarer til at have over 50 % af stemmerne i virksomheden.

Nordisk Fonden. Eksempler på såkaldt ”operative” erhvervsdrivende fonde med almennyttige formål, er Askov Fonden og Museum Tusulanums Forlag. Betegnelsen operativ betyder, at fonden ikke deler penge ud, men driver virksomhed med almennyttigt formål.

Almene fonde: Almene fonde kaldes også ”ikke-erhvervsdrivende fonde”, fordi de i lovgivningsmæssig forstand er kendetegnet ved, at de ikke selv driver erhvervmæssig virksomhed eller har bestemmende indflydelse i en erhvervsvirksomhed⁶. I 2018 uddelte ca. 4.200 af de almene fonde ud til almennyttige projekter⁷. Eksempler på almene fonde, der uddeler almennyttigt, er Villum Fonden og 15. Juni Fonden.

Fondslignende foreninger: En lille gruppe foreninger arbejder på samme måde som almennyttigt uddelende fonde, men er organiseret som foreninger med medlemmer. Nogle af disse foreninger er stiftet med en selvstændig formue – f.eks. Trygfonden og Realdania – mens andre er såkaldte indsamlede foreninger, der modtager penge fra donationer og indsamlinger – f.eks. Dansk Blindesamfund og Hjerteforeningen. Der er ingen opgørelse over, hvor mange af de fondslignende foreninger, der foretager almennyttige uddelinger.

Statslige og kommunale fonde: Ordet fond bruges også om statslige og kommunale fonde, der modtager støtte og/eller er finansieret af staten eller kommunen. Eksempler på kommunale fonde kan være fonde, der driver et lokalt spillested eller ungdomsboliger. Eksempler på statslige fonde er Innovationsfonden og Arbejdsmarkedets Feriefond, der er etableret ved lov.

Investeringsfonde: Ordet fond bruges også om en række investeringselskaber, selvom de formelt set ikke er fonde. De tæller f.eks. kapitalfonde, venturefonde og hedgefonde, og de har rent kommercielle formål.

FONDE OG SKAT

Fonde er selvstændigt skattepligtige, og de erhvervsdrivende fonde betaler også almindelig selskabsskat gennem deres virksomheder, der er blandt Danmarks største skatteydere.

Fonde beskattes i henhold til fondsbeskatningsloven og betaler ligesom almindelige virksomheder skat af deres overskud efter fradrag for driftsudgifter, afskrivninger m.v. Derudover har fondene mulighed for to særlige fradrag, hvis de foretager almennyttige uddelinger:

⁶ Almene fonde ejer ofte også dele af en eller flere virksomheder, men har ikke ejerandele, der giver bestemmende indflydelse.

⁷ Almene fonde kan være uddelende og operative ligesom de erhvervsdrivende fonde.

Fradrag for almennyttige eller almenvelgørende uddelinger: Uddelingsfradraget betyder, at en fond, der uddeler 1 mio. kr. af sin skattepligtige indkomst til almennyttige formål, får et fradrag af sin skattepligtige indtægt på 1 mio. kr.

Konsolideringsfradrag: Konsolideringsfradraget betyder, at en fond, der uddeler 1 mio. kr. af sin skattepligtige indkomst til almennyttige formål, får et ekstra fradrag på 4 %. Formålet med konsolideringsfradraget er at sikre fondens grundkapital, så den ikke udhules af inflation og administrationsomkostninger. På den måde kan fonden bevare værdien af sin nettoformue.

Fonde beskattes under fondsbeskatningsloven

For fonde gælder også den såkaldte **transparensregel**, der betyder, at en fond kan vælge at sende overskuddet fra sin virksomhed op i fonden uden at betale skat af dette i virksomheden. Det er i så fald en betingelse, at fonden anvender indkomsten til uddelinger til almennyttige formål inden for maksimalt fem år. De penge, som inden for de fem år ikke er brugt til almennyttige uddelinger eller forbundne omkostninger, skal beskattes.

Fondslignende foreninger er omfattet af selskabsskateloven

Fondslignende foreninger og skat

Fondslignende foreninger er omfattet af selskabsskateloven og ikke fondsbeskatningsloven. Reglerne for beskatning adskiller sig derfor på en række punkter fra, hvad der gælder for fonde, ligesom der er forskelle mellem de forskellige former for fondslignende foreninger.

For nogle fondslignende foreninger, der ejer virksomheder, gælder samme transparensregel som for fondene. Nogle fondslignende foreninger har fradrag for alle almennyttige uddelinger, mens andre kun har fradrag for uddelinger til udvalgte formål inden for bl.a. kultur- og socialområdet.

GOVERNANCE OG GOD FONDSLEDELSE

Fonde er per definition selvejende, og det samme gælder for en række af de fondslignende foreninger afhængig af deres vedtægter. At en fond eller forening er selvejende betyder, at ingen uden for organisationen har ejendomsretten til dens formue. Det er organisationens egne organer (f.eks. bestyrelse, repræsentantskab eller generalforsamling), der leder organisationen på baggrund af vedtægt og lovgivning. Samtidig med at der også er et offentligt tilsyn (se side 6).⁸

I en fond er bestyrelsen selvsupplerende ud fra vedtægtens bestemmelser. Selvsupplerende vil sige, at det er den siddende bestyrelse, der vælger nye medlemmer. Undtaget reglen om selvsupplering er, hvis der i vedtægten står, at en eller flere medlemmer af bestyrelsen udpeges af eksterne. I en fond er det fondsmyndigheden, der har til opgave at føre legalitetstilsyn med bestyrelsens arbejde.

Governancereglerne i en fondslignende forening er anderledes. Her vælges bestyrelsen af medlemmerne, enten ved direkte valg (hvor alle medlemmer direkte vælger

⁸ Andre selvejende organisationer er f.eks. uddannelsesinstitutioner, plejehjem eller pensionskasser.

bestyrelsen) eller indirekte valg (hvor medlemmerne vælger et repræsentantskab, der så vælger bestyrelsen). I en forening er det således enten medlemmerne på generalforsamlingen eller repræsentantskabet, der har til opgave at kontrollere bestyrelsens arbejde.

Myndighedstilsyn

Der er to fondsmyndigheder i Danmark: Erhvervsstyrelsen og Civilstyrelsen. Det er deres opgave at føre tilsyn med, at fondene og en del af de fondslignende foreninger overholder vedtægterne og lovgivningen.

- Erhvervsstyrelsen er fondsmyndighed for de erhvervsdrivende fonde
- Civilstyrelsen er fondsmyndighed for de almene fonde
- Erhvervsstyrelsen er registreringsmyndighed for de foreninger, der er omfattet af lov om visse erhvervsvirksomheder, og for nogle foreninger også legalitetstilsyn. Fondslignende foreninger har som nævnt også et medlemsdemokrati, hvor medlemmerne godkender årsregnskabet og fører kontrol med bestyrelsen.

Vedtægten og stifters vilje

Det eller de formål, der er skrevet ind i en fonds stiftende vedtægter⁹, kaldes ofte for "stifters vilje". Det er de respektive fondsmyndigheder, der skal godkende, om et eller flere af formålene er almennyttige set fra et samfundsperspektiv. På den måde er vedtægten den kontrakt med samfundet, som fondens bestyrelse skal forvalte og sikre bliver overholdt.

For fondene er stifters vilje rammesættende for, hvad formuen kan bruges til, så længe fonden eksisterer. Fonde kan med andre ord ikke – eller kun meget vanskeligt – ændre grundlæggende i det formål, de er født med.

Helt så strikse er reglerne ikke for fondslignende foreninger. En forenings formål er bestemt af de stiftende medlemmer, og foreningen kan ændre formål, hvis det besluttet af den øverste myndighed (generalforsamling eller repræsentantskab) i overensstemmelse med vedtægternes bestemmelser, og hvis ændringerne ikke strider mod medlemmernes rettigheder. Derudover skal vedtægterne godkendes af Erhvervsstyrelsen. Nogle fondslignende foreninger er omdannede finansielle virksomheder, hvis formue er baseret på aktier. For disse gælder det, at deres vedtægt skal godkendes af Erhvervsstyrelsen eller Finanstilsynet.

At der lægges stor vægt på stifters vilje, er en del af sikkerheden for, at de formuer, der ligger i fondene, ikke anvendes til helt andre ting, end det oprindeligt var meningen. Den risiko kunne opstå, hvis en bestyrelse fik nye medlemmer med helt nye interesser. Nogle gange kan stifters vilje give udfordringer, hvis det oprindelige formål er blevet

⁹ Tidligere var det almindeligt at bruge ordet fundats i stedet for vedtægt, når det handlede om fonde og stiftelser. I dag bruges "vedtægt" af fondsmyndighederne, og det er derfor også det ord, vi bruger i dette notat.

klart uhensigtsmæssigt for fonden. I den slags situationer giver fondslovgivningen mulighed for at ændre det oprindelige formål til et, der er mere hensigtsmæssigt.

God fondsledelse

Siden 2014 har Komitéen for god Fondsledelse arbejdet for at styrke ledelsen af erhvervsdrivende fonde med fokus på øget transparens om fondenes forhold, og ved at bestyrelsen skal forholde sig aktivt til en række anbefalinger vedrørende kommunikation, bestyrelsessammensætning og vederlag til fondens ledelse. Et generelt øget fokus på værdien af god fondsledelse betyder, at et stadig voksende antal fonde efterlever anbefalingerne. Anbefalinger er udviklet til erhvervsdrivende fonde, men de følges også af flere almene fonde og fondslignende foreninger. Anbefalingerne kan downloades på www.godfondsledelse.dk

Januar 2020

Fondenes Videnscenter
Ny Carlsberg Vej 80
1799 København
c/o Spaces Denmark
CVR. 39192292
info@fondenesvidenscenter.dk
www.fondenesvidenscenter.dk